

דרומה בית ללימוד ומחשבה יהודית באוניברסיטת בן גוריון

ב"ה מרחשוון ה'תשע"ה

פתאום ענן אבק, פתאום עלתה הרוח,
 וצל על הקרקע, והוא קרב, רועש.
 ניצלנו! הם באים! - ייבב אז הפצוע,
 אך לא שמע מילה מן החובש.
 אחי, אחי שלי! - ייבב אז הפצוע.
 מעבר לנהר הגומא מרשרש,
 אחי, אחי שלי
 אחי, אחי שלי
 אחי!!!
**בלדה לחובש/דן אלמגור/יהורם
 גאון/שלמה אפשטיין/אפי נצר/יוסף
 חגואל**

והם נותרו שניהם, והשדה פתוח.
 והם נותרו שניהם, והם גלויים לאש.
 אנחנו אבודים - מילמל אז הפצוע,
 אחוז בי טוב - ענה לו החובש.
 נפצעת גם אתה - מילמל אז הפצוע
 עזוב, זה לא נורא - ענה לו החובש.
 האש כבדה, כבדה! קשה, קשה לנוע.
 רק לא להתייאש, רק לא להתייאש,
 אזכור אותך תמיד - נשבע אז הפצוע.
 רק לא ליפול - מילמל אז החובש.
 שלך עד יום מותך - נשבע אז הפצוע.
 היום הוא יום מותי - ענה לו החובש

הם התקדמו לאט. הכל היה רגוע.
 מנגד הנהר וגומא מרשרש
 פתאום רעם ברק, אחד צעק: פצוע!
 אני כבר בא - ענה לו החובש.
 עלינו על מוקש! - צעק אז הפצוע,
 אני כאן, לצידך - ענה לו החובש.
 ברד של אש ניתך, ברד כבד קטוע,
 מעבר לנהר, לגומא הרוחש.
 השאירו אותי כאן - ביקש אז הפצוע,
 עזוב שטויות - ענה לו החובש.
 תציל את עצמך - ביקש אז הפצוע.
 אני נשאר איתך - ענה לו החובש.

גבולות – בין אני לזולת/לאתה

ננסה היום לפתוח סוגיה גדולה שיש לה השלכות רבות. חשיבות רבה לה גם במתיחת גבולות המחשבה.
 בהנחה שלאדם חובות כלפי זולתו – מהו הגבול? יש לכך השלכה על עצם החיים כפי שמשוקף במקורות הבאים.
תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סב ע"א
 שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: וחי אחיך עמך - חייך קודמים לחיי חבריך.
ספרא בהר פרשה ה' ד"ה פרשה ה'
 "חי אחיך עמך" - זו דרש בן פטורי שנים שהיו הולכים במדבר ואין ביד אחד אלא קיתון של מים אם שותהו אחד מגיע ליישוב ואם שותים אותו שנים שניהם מתים, דרש בן פטורי ישתו שניהם וימותו שנאמר וחי אחיך עמך, אמר לו ר"ע וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבריך
 מה המחלוקת בין בן פטורא לרבי עקיבא? מה ההבדל בין שני המקורות? היכן נמצאת נקודת ההזדהות שלכם? האינטואיטיבית? המושכלת? ניסיונות לתת ביאור מושכל לכיוונו של בן פטורא יש במקורות הבאים:
 שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן כח ד"ה ובדומה לזה

דרומא בית ללימוד ומחשבה יהודית באוניברסיטת בן גוריון

...וכי בשביל שאי אפשר לקיים 'וחי אחיך' מחויב הוא להמית את עצמו ח"ו? ואיזו תועלת תהיה מה שיתן גם לחברו? אלא הענין דאם ישתו שניהם על כל פנים יחיו יום או יומים גם שניהם, שלא יגיעו לישוב, ואולי עד כה יזדמן להם מים, מה שאין כן אם לא יתן לחברו הרי ימות בודאי בצמא...

שו"ת משפט כהן (עניני א"י) סימן קמג

...ו"ל דר"ע דאמר חייו קודמים לא בא אלא לשלול סברת בן פטורא, שמוטב שישתו שניהם וימותו, אבל אם רצה ליתן לחברו, משום שחיי חברו יקרים אצלו מחייו, בכה"ג י"ל שאין איסור בדבר, אפילו ביחיד לגבי יחיד. ובגוף הדבר סתמו עלינו רבותינו אבות ההוראה ז"ל את הדרך של המשקל כאן. ונראה מסתימתם, שאפילו אם אנו רואים שאחד הוא הדיוט וקטן שבישראל, והשני הוא גדול ורם ונשא בתורה ומעשים טובים, מ"מ אנו מבטלים את דעתנו ונאמר האדם יראה לעינים, ויש כאן מאי הזית, ואין דוחין נפש מפני נפש...

אננם פתיחת הברור אל המרחב הערכי-הנפשי והציבורי ניתן לדלות גם מן השיר הבא:

הרב יעקב מידן חלק משיר

<p>והשיר הלזה עוד חרק, 'השתעלי' / וקולו קצת גימגום ורטט מרשב"ג שנשחט עם רבי ישמעאל / עד תתניו, ברניו, ת"ח ות"ט. ושוב כעבור שנות דורות נתגלה / ושחור כעשן כבשנים תארו כשיאנוש קורצ'אק לקרון מוות עלה / עת סירב לעזוב יתומי בית ספרו.</p> <p>העשן מפולין עם הזמר נשאר / מיתמר כעבור שנות יובל ביריחו מתערב בעשן אוטובוס שבער / עת דויד דלרוזה קפץ לתוכו. וגרדום הצורר את השיר לא מחשה / ולו קול פיצוץ הרימון מנגינה רימון בין לבבות של מאיר ומשה / בקולר של חבלי לידת מדינה. והלחן הוא לחן בלדת חובש / בשכונת בית ישראל בששת ימים עת נפל וסוכך על פצועו בליל אש / ויחדיו נתערבו שם דמים בדמים. ומהרי גוש עציון עונה לו ההד / למ"ד ה"א לוחמים מפזמים מנגינה יהי ליל שחז גופותינו לעד / שאיש לא ברח, לא בגד, לא נכנע. וגם ללא תוף, חצוצרה ופסנתר / בצומת בית-ליד הזמר נישא כששבתי מחפוד רץ, לא ויתר / וטרם נפל, להציל עוד ניסה. ועכשיו, לא אי-אז, לא אי-שם אלא פה / יש זקן פליט מחנות, שריד שעות נוראות שעל נער צעיר הגן בגופו / משן כלבי טרף חדי מלתעות.</p>	<p>ג. שם כרעו שכבו השניים / שם, בארץ עייפה בין שניהם קיתון של מים / בקיתון אין אף טיפה עיניהם זכות וטובות מבטים / אף על פי שכבו, מה ישיר מבטן! וחולות אפורים, זועמים, לוחטים / לא יצליחו כסות את טוהר תכלתן. שום זוג עיניים מהן לא ראה / במות בן הזוג מצמא בעוד הלשון שתחתן אז גמעה / טיפה, לחלוחית, לגימה. חזיהם צמודים, ליבם לא פועם / אך גם בלי קרדילוג או רופא הן יושר ליבם כה דופק, כה רועם / מצפונם הן לא מת, הוא איננו מרפה! שפתיהם דוממות, חריבות / אך היטב אם תחזה הן עדיין דובבות / לא בגדנו זה בזה!</p>
<p>ז. ובימים שנראה שאיש לבצע / ואדם על כיסו רק יחשוב ונדמה שכל רע בגד ברעו / ושירת בן פטורא חלפה לבלי שוב. הטא אוזנד, הסכת נא ושמע / השירה מתנגנת אף אם אין לה כלים בזמר שקט, אך מכה בעוצמה / השיר עוד יושר, אף אם אין לו מילים.</p> <p>ודע: כי יש תורה וש שירה ויש תורה שהיא שירה זו תורה של בן פטורא!</p>	<p>ד. ומעבר לאופק החול / יושבת, הומה שם העיר עדיה האחד להגיע יכל / לו רק את רעהו הפקיר. תשואות שם בעיר הומיה אביבים / היין נשפך בה כמים שם ישיקו יחדיו כוסיות - אוהבים / משם יפקדו רק השניים. שם ישירו ביין על מים רבים / לא יוכלו לכבות אהבה, והאש שניצתה בליבות אוהבים / לא יוכל לה נהר שוטף וגועש. שם ישירו על כך בכינור ובתוף / בחליל ובקול ערב והרוח תישא ממדבר אין לו סוף / אל מולו את השיר הצרוד, החרב. והשיר לא הושר, כי מילים לו - לא יש / הוא שיר מי קיתון מעטים שאש צימאון לא כיבו, ולא אש - / אהבה שבין שני המתים.</p> <p>ה. ואתה אם תשמע שיר אביב במנוחה / על מים רבים, אהבה ושמחה נטוש את שירי, השליכהו ממך / כי איננו, אינו בשבילך! אך אם בין הישק כוסיות תוכל להקשיב / בין רעם תופים ופסנתר לשיר מרוסק, שבור, חרישי / על קיתון שיבש, אין טיפה בו יותר.</p> <p>וידעת! כי יש תורה וש שירה ויש תורה שהיא שירה זאת תורה של בן פטורא!</p>

דרומא בית ללימוד ומחשבה יהודית באוניברסיטת בן גוריון

אולם השאלה נוגעת גם לתחומים רחבים נוספים. המה מתרכזים? היכן עומד האני? כמה הוא מרכזי? – הספור החסידי. הדילמה ברורה. הרב קוק הופך את היוצרות:

קובץ 1

ריד. האדם צריך להחליץ תמיד ממסגרותיו הפרטיות הממלאות את כל מהותו, עד שכל רעיונותיו טובים תמיד רק על דבר גורלו הפרטי, שזהו מוריד את האדם לעומק הקטנות, ואין קץ ליסורים גשמיים ורוחניים המסובבים מזה. אבל צריך שתהיה מחשבתו ורצונו ויסוד רעיונותיו נתונים להכללות, לכללות הכל, לכללות העולם, לאדם, לכללות ישראל, לכל היקום, ומזה תתבסס אצלו גם הפרטיות שלו בצורה הראויה. וכל מה שהתפיסה הכללית היא יותר חזקה אצלו, ככה תגדל שמחתו, וככה יזכה יותר להארת האור הא-להי, כי שם מלא חל על עולם מלא, ולית שכינתא שריא באתר חסיר, וכיון דבאתר חסיר או פגים לא שריא, איך תשרה באתר שהכל נטול וחסר, ואין שם כי אם נקודה דלה, מצערה ואפסית, שהיא הפרטיות האנכית לבדה...

אלטרואיזם גמור? וכי היאך תתבסס הפרטיות על ידי ההתמסרות לכללות הכל? האם תוכלו להבהיר ולו בתחושת נפש על מה הרב קוק מדבר כאן? זאת במיוחד שמן המקור הבא נראה שהוא אומר את ההיפך הגמור:

שמונה קבצים / קובץ 2 / קפב.

קפב. העולם הרוחני בונה כל אחד ואחד לעצמו בקרבו. כל תכונת ההקשבה אינה כי אם הכשרה לבנין הנצחי העצמי של היחיד, כל מרכז התורה הוא הפסוק של שמו הפרטי. זהו כל כובד הדין, כל עומק השאלה, כל איום האחריות, כל חיבוט הקבר. ויש אשר הקשבתו היא כל כך מפולשה, עד שאובד הוא את הריכוז העצמי, יודע הוא שמות רבים, רק את שמו שכה, ולא ידע. אז כי

עמלו לריק הוא, ואין לו תקנה כי אם על ידי ערלת און כבירה, שמונעתו מכל הקשבה, ואחרי ההירוס הגדול הזה, החרשות, שהיא איבוד כללי, חרשו נותן לו דמי כולו, הוא שב ומתחדש בצורה חדשה... מבני בניו של המן לימדו תורה בבני ברק.

האם לא ראוי להקשיב לכל? להבין את צרכי הכל ולהתמסר לכל?

האם הרב קוק רוצה לבלבל אותנו? האם יש להבחין בין הנושאים השונים?

האם נוכל להשתמש במתודה

של 'דרך האמצע' כדי לפשר?

ראו את האגרת הבאה. היא

נכתבה לרב מלומד בשם

אלכסנדרוב. הנ"ל חיפש בעולם

אנרכיזם, במובנו הרחב ביותר, הוא אמונה שכל צורת שלטון וכפייה על אחר אינם נחוצים וצריך לבטלם. אנרכיזם אינדיבידואליסטי מתנגד לקולקטיביזם ומדגיש את חשיבות האוטונומיה של היחיד ואת חירותו.

היהודי עוגנים והתאמות להלכי הדעות בהגות ובתרבות העולמית. בין השאר ביקש

לשבח את האנרכיה. ועל כך משיב הרב קוק –

אגרות הראיה / כרך א / קמ

כבודו מוצא סימנים להאנרכיזם הליברלי המוסרי ביהדות. טוב, כל הרעיונות אפשר למצא במקור של אמת. האמת אי אפשר שתהיה חלקית, האמת מוכרחת להקיף את הכל, אבל סגולתה היא שתהיה מהפכת את הכל לאורה האמיתי המאיר. לא רק האנרכיזם הרצוף בליברליות ימצא לו מקור ביהדות, באור ישראל, כ"א גם האנרכיזם הגשמי האינדיבידואלי ג"כ, אבל גם הוא יטהר בבאו אל גבול הטוהר.

דרומא בית ללימוד ומחשבה יהודית באוניברסיטת בן גוריון

ההכרה העליונה של האחדות, כשהיא מתבודדת בעליוניותה, היא מוכרחת להוציא משפט, שכל הפרוצס של פרטים הוא רק דמיון כוזב, קוצר חוג הראות. האברים שלנו יחד הנם קשורים בקשר אורגני, ע"כ כשאחד נלקה כולם מרגישים, ובכן יש לנו אהבה עצמית אנארכיית חלקית, שגם היא מופשטת לסעיפיה, "עור בעד עור", ע"י אותם הצינורות המוליכים את ההרגשה מאחד לחברו. יחוישים כאלה הנם נמצאים במובן רוחני נסיוני בקישור של נפשות אהובות, שמהם נוסדה המשפחה, עד אשר, אם רק לא יהיה קשה לנו להשתחרר מן ההרגל, לא נתן ערך רב להבדל הנמצא בין אותה ההרגשה המתפשטת, לעונג ולצער, מאבר למשנהו או מהבן אל האב ומאהוב לאהובה. כשהצינורות מתרחבים ביותר נעשות ההרגשות

יותר זורמות, ויותר מוחשות ובלטות. כשהאורגן הלאומי הוא במילואו ושלמותו, מתארג גם הוא בדוגמא של משפחה. ההתפתחות צריכה רק להרחיב את הצינורות, והאחדות האינדיבידואלית מתרחבת עד גבול הלאם. מהלאם עד לאנושיות רק צעד. מהאנושיות לכל החי עוד צעד. מהתענינות במיליון של כדור אחד, עד כדי ההתענינות הפנימית והרצינית למלא המציאות בכל רחבו, איננו כ"א מהלך, מהלך אמנם רחוק. אבל הנצח איננו צריך לחפזון.

מהי הטענה? איך נפרנס לאור דברים אלו את הסתירה שנפרסה לעיל? איך נבחין

בין מפשר לפשרן בסוגיה זו?